త్రిలింగ గ్రంథమాల.

చిట్టి నీతి కథలు.

గ్రంథకర్త,

విద్వాన్, సాహిత్యశిరోమణి,

పంగనామల బాలకృష్ణమూర్తి, P. O. L.

మదనపల్లి కళాశాల.

ప్రకాశకులు,

త్రిలింగ గ్రంథమాల, తిరుపతి.

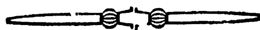
తిరుపతి శ్రీ పద్మావతి ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

1938.

వెల 6 అణాలు

త్రిలింగ గ్రంథమాల. ౨౦

చిట్టి నీతికథలు

గ్రంథకర్త,

విద్వాన్, సాహిత్యశిరోమణి,

పంగనామల బాలకృష్ణమూర్తి, **P. O. L.**

మదనపల్లి కళాశాల.

ప్రకాశకులు,

త్రిలింగ గ్రంథమాల, తిరుపతి.

తిరుపతి శ్రీ పద్మావతీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

1938.

వెల 6 అణాలు.

శ్రీరామ.

చిట్టి నీతికథలు.

1. ఆతిథ్యము.

పూర్వకాలమున సక్తుప్రస్థుఁడను బ్రాహ్మణోత్తముఁ డొకఁడుండెను. అతఁడుంఛవృత్తిచే జీవనముఁ జేయ శపథముఁ జేసి పొలములలో రాలిన ధాన్యపుగింజల నేఱికొనివచ్చి వాని తోఁ గాలము గడప నిశ్చయించుకొనెను. అతని భాగ్యవశమున వసిష్ఠున కరుంధతివలె పరమసాధ్వియొకతె భార్యయయ్యెను. ఆశిష్టదంపతులు కొడుకుతోడను గోడలితోడను నావృత్తి నవలంబించి పరుల నొప్పింపక జీవించుచుండిరి. ఇట్లుండ నొకసమయమున గొప్పక్షామము దేశమందెల్లెడల వ్యాపించెను. అచ్చటచ్చట పొలములయం దతిస్వల్పధాన్యమే రాలియుండెను. ఆ యల్పధాన్యమునే సేకరించుకొనివచ్చి సక్తుప్రస్థుఁడు తన కుటుంబమునుఁ బోషించుచుండెను. చాలి యుండని యాహారముకూడ నాక్షామమువలనఁ బ్రతిదినమును లభింపమిచే వారందరు మిగులఁ గృశించియుండిరి.

ఒకనాఁ డా బ్రాహ్మణుఁడె వటనో కొన్ని గోధుమగింజల నేఱికొని రాగా నాతనిభార్య యా ధాన్యముం బిండిగావించి నాలుగుభాగములుగా బంచెను. ఆకొద్దిపిండినే వారు భుజింప

వస్న ధ్ధులై రి. ఆసమయమున నొకయతిథి వారిముంగిటకేతెం
చెను. సక్థుప్రస్థుఁడు వెంటనే యతనినిఁ దోడ్కొనివచ్చి
యర్ఘ్యపాద్యాదులొసంగి యాసనమునఁ గూర్చుండబెట్టి తన
భాగపుపిండి నాతనికొసంగెను, ఆ యతిథి కాకలి మిక్కుట
ముగనుండెను. సక్థుప్రస్థుఁ డొసంగినది చాలకపోయెను.
తోడ్తోనతని భార్యయు నాపెవంతుపిండిని తన భర్తకొసంగి
దాని నాయతిథికిడఁ గోరెను. కాని యాద్విజోత్తముఁడాకృ
శాంగినిఁజూచి 'ప్రేయసీ! ఈకొంచెమైనను నీవు భుజింపుము
చాలబడలియున్నావు' అనెను. అప్పుడామె యేమిచేసెను?
తనయింట నొక్కొన్న యతిథియుండుట సహింపనిదై తనభాగ
ము నాతనికొసంగెను. ఆతని కదియుచాలదాయెను. అంత
నాసక్థుప్రస్థుని కుమారుఁడు తనపాలి యాహారమునుఁగొని
వచ్చి తండ్రికిచ్చి యతిథికొసంగఁ గోరెను, సక్థుప్రస్థుఁడు
తన యనుఁగుకుమారుని యాకలిబాధ తెలిసియు నాతని
భాగము నాయతిథికొసంగెను. పాపము! ఆయతిథియెంతయా
కలిఁగొనెనో! ఇంకను నాకలితీరదాయె. వెంటనే యాయింటి
కోడలును తనయాహారమును మామగారికొసంగి యతిథికిడ
వేడెను. అంతనతఁడాపెను వారింప యత్నించెను కాని
యా కల్యాణి, 'మహానుభావా! ఆతని సత్కరించుటవలన
మీకబ్బుభాగ్యము నాకునుఁ జెంద సహింపరా! అతిథిని దేవు
నితోసమానముగాఁ బూజింపవలయుఁగదా! కావున నాభాగ
మాతనికిచ్చి నన్నును మీతోడఁ బుణ్యముఁ బంచికొననిండని

యతిదీనముగాఁ బ్రార్థింపనతఁడద్దాన నాయతిథిం దృప్తిబఱచెను

ఆయతిథియుఁ గడుపార భుజించి లేచెను. ఆతని చుట్టును దివ్యమైన తేజస్సు ప్రకాశించుచుండెను. వారందఱతనిని దేవుని గాఁ నెఱింగి తమ్మనుగ్రహింపవేడిరి, ఆయతిథి వేషమున నున్న భగవంతుండును వారిని కరుణావీక్షణముల ననుగ్రహించి దీవించి మాయమయ్యెను. పిమ్మట నొకముంగిస యాగృహము సొచ్చి యతిథి భుజింపగా క్రిందరాలిన సక్తురేణువులపైఁ బొరలాడెను. తత్క్షణమే దానిశరీరమర్థభాగము సువర్ణమయము య్యెను. ఆహా! ఏమి యీవింత! త్రికరణశుద్ధితో నాచరింప బడిన యతిథి సత్కారమునందలి యుచ్ఛిష్టముపైఁ బొరలుటచే ముంగిస కర్థశరీరము బంగారువికారమాయెను. ధనకనకవస్తు వాహనాదులెన్ని యొసంగిననేమి? చిత్తశుద్ధితోడ నతిథినిఁబూ జించుటతో సమానమైన దొద్దియులేదు. కావున మనమాతి థ్యప్రభావమెఱింగి చిత్తశుద్ధితో సత్కారముల నాచరింప వలయును.

కం॥ మనమున వాక్కునఁ గాయము
నను నైర్మల్యంబు తోడ నారాయణునిన్
గనుచును నాతిథ్యమిడన్
వినుతింపగరాని పదవి వేడ్కన్ గాంచున్ ॥

2. అహింస

అనేక సంవత్సరములకు పూర్వము జాజలి యను బ్రాహ్మణుఁడుండెను. అతఁడు పెక్కువత్సరము లరణ్యములలోఁ జాలకొంచెమాహారము భుజించుచు నాచ్ఛాదనమాత్రముగా కౌపీనధారియై గొప్పతపస్సుఁజేసెను. తుదకాతఁడు తన తపముచే నహంకరించి తనంతటివాఁడు లోకమున మఱొకఁడు లేడని విఱ్ఱవీగుచుండెను.

ఒకనాడు తనలోతాను 'ఈ సచరాచర ప్రపంచమంతు నన్నుఁబోలువాఁడు లేడు. తపస్సుచే నేనధికశక్తిని సంపాదించితిని' అని తలపోసి గర్వించుచుండెను. తత్క్షణమున నాకసము నుండి 'అట్లు గర్వోక్తులపలుకకుము. తులాధరుఁడను వర్తకుఁడొకఁడు దినమంతయు వ్యాపారమునమునిగి తేలుచునున్నవాఁడు. అతఁడు నీకంటె నెన్నియోమడంగులు సుగుణములందును, జ్ఞానమునందును గొప్పవాడు. అట్లయ్యు నిట్టిగర్వోక్తుల పల్కఁదగదు' అని యొక్కశబ్దము వినవచ్చెను.

అంత నా బ్రాహ్మణుఁడు తులాధరుఁ డెవ్వఁడాయని యచ్చెరువొంది బ్రాహ్మణుఁడగు తనకన్న తక్కువజాతివాఁడైన వర్తకుఁడెన్నియో రెట్లు మిన్నయనువార్త సహింపఁజాలక మిక్కిలి కోపముతోనుండెను. మఱియు నా తులాధరుఁడెట్టివాఁడో కనుఁగొనవలయునని నిశ్చయించి పయనమయ్యెను.

కొంతకాలమున నా బ్రాహ్మణుఁడు వారాణశిం జేరి యట నా తులాధరుని కనుఁగొనెను. అతఁడు తనదుకాణమునందు వ్యాపారముఁ జేయుచుండెను. జాజలి కనబడగానే తన యాసనము నుండి లేచి యాద్విజునకు నమస్కరించి యతని యా గమన కారణమునుఁగూడ తెలియపరచెను. అంతియకాక తన జ్ఞాన ప్రభావముచే నాకసమునుండి వినవచ్చిన వాక్యములును, జాజలి జీవితవృత్తాంతంబును సమగ్రముగాన డివెను. అందులకా బ్రాహ్మణుఁడు విస్మయముఁ జెంది తులాధరా! అహర్నిశము వ్యాపారమునందు నిమగ్నుఁడవైన నీకిట్టి దివ్యజ్ఞాన మెట్లు కలిగెను? నాకుఁ దెలియఁజెప్పుము అని పలికెను,

పిమ్మట తులాధరుఁడు తనకట్టి జ్ఞాన మహింసావ్రతమును సదా యవలంబించుటచే నబ్బెనని వాక్రుచ్చెను. అతఁడు సమస్తప్రాణికోటికిని మేలేయొనరించుచుండెను. సాధ్యమైనంతవఱకు గీడుకలుగనీయకుండ చూచుచుండెను. అతఁడెవ్వరితోడ గలహింపడు. ఎట్టివానినేని ద్వేషింపడు. అట్టినడవడికయే మంచిదని పెద్దలు చెప్పిరనియు జ్ఞానప్రాప్తి కద్దియే మూలమనియు మనవిఁజేసెను. ఎల్లదానములకంటెనహింసయే గొప్పది. అహింసకుమించిన గొప్పధర్మము వేఱొండు లేదు' అని పెక్కువిషయములాజాజలకి బోధించెను.

మఱియు తులాధరుఁడు 'యజ్ఞములకును, ఆహారమునకును పశువుల ననేకులు హింసింతురు. పశువులును మనవలె

జీవులే. వానికిని వానిబిడ్డలయందు వాత్సల్యముండును. వానికే లాటి కష్టమునిడరాదు. తెలివిలేకగుఱ్ఱములను, ఎద్దులను దుర్భరమైన భారమును మోయఁజేయుదురు. వానిని క్రూరముగా కొట్టుచు హింసించుచుందురు ఇదియా ధర్మశాస్త్రమున చెప్పినమార్గము? మన యాచార్యులు సర్వభూతములయెడ దయగలిగి యుండవలయుననికదా బోధించిరి. భూతదయయే యుత్తమమైనది. అని యనేకనిదర్శనములఁ జూపి బోధించగా జాజలి సంతుష్టుఁడై మఱికొన్ని సంశయముల తులాధరునియొద్దఁ బాపికొని నిజనివాసమునకరిగెను. అచిరకాలముననే జాజలి యు జ్ఞానముగల్గి సన్మార్గమున వర్తించుచుండెను. పిమ్మట వారిరువురును మోక్షమునుపొంది యఖండానందమనుభవించిరి.

కం॥ గురుదాన ధర్మ తపములు
వరభూతదయకును సాటివచ్చునె తలపన్
ధరలోవినమె 'యహింసా
పరమోధర్మ'యని పలుకు వాక్యము స్మృతులన్ ॥

3 శాంతము

శాంతము మహాసముద్రమువంటిది. ఏకార్యమైనఁ జేయునపుడు కొంచెమాలోచించి మంచిచెడ్డలఁదెలిసికొని మంచికార్యములనే చేయవలయును. కోపము సాధారణముగా నందఱకుండును. ఆకోపమువచ్చినపుడు తాఁజేయుకార్యము నెఱుగడు.

తానుచ్చరించు పంక్తులఁ దెలియఁడు. తనకన్న నధికులనుగూడ దూషించును. జ్ఞానులే కోపమునణచి శాంతముగానుందురు. సాధుశీలముగలిగి శాంతముగానుండువారెప్పుడును జయమొందుదురు.

సాధువులు తమశత్రువులుసహితమాచరించు నపకారములమఱచివారికి నుపకారములనే చేయుదురు. అట్లుపకారము జేయుటలోఁ బ్రత్యుపకారవాంఛయైనను వారికుండదు. శ్రీరామచంద్రుఁ డరణ్యముననున్నపుడు తమ్ముని బిలచి 'లక్ష్మణా! ఆ యున్నత వృక్షము నెక్కి యా సైన్య మెద్దియో పరికింపుము' అనెను. లక్ష్మణుఁడును చెట్టెక్కి సైన్యముతోడ నేతెంచుచున్న భరతునిఁగని కుపితుఁడై దిగివచ్చి భరతుఁడు తమ్ముఁజంప నేతెంచుచున్నాడని శ్రీరామునితో నుడివెను అందులకాతఁడు నవ్వుచు "సోదరా! అట్టుకాదు మనతమ్ముడు భరతుఁడు మనలకపకారము జేయరాడు. నేనతనిని 'భరతా! నీరాజ్యము లక్ష్మణునికిమ్మనిన తత్క్షణమే యతఁడద్దాని కంగీకరించును. ఇందులకేమాత్రము సందియములేదు. అతఁడు చాలభక్తుఁడు. మంచివాఁడు. వాని నిట్లనుమానింపరాదు. కోపమువలదు'. అని బుజ్జగింపగా లక్ష్మణునకుఁ గోపమంతయుపోయి భరతుని చాలప్రేమతో నెదుర్కొని కౌగలించుకొని యానందించెను.

పంచపాండవులలో భీముఁడుకోపముగలవాడుగదా. ఒక్కనాడతఁడు తనయన్నమొదల మిగులకోపించి 'నీవుజూదమాడుట

చే మనరాజ్యమునంతయుఁ గోల్పోయితివి. మాధనమంతయు పోగొట్టితివి మమ్మెల్ల నడవులపాలు జేసితివి జూదరులకొసంగిన మాటప్రకారము నీప్రతిజ్ఞ నిలువబెట్టుకొనుటకై పిరికిపందవలె రాజధర్మమగు యుద్ధమునొల్లవు. అనిపలువిధముల దూషించెను అప్పుడు యుధిష్ఠిరుండు చాలదుఃఖించి కొండొకసేపు మిన్నకుండెను. ఎందులకు? తానుకోపముతో నెక్కడ మాటాడునోయని సంశయించుచు శాంతముగా 'భీమా! ప్రియసోదరా నీవుపలికినదంతయు సత్యమే. మనకుఁగల్గిన దురదృష్టములకన్నిటికిని నేనేకారకుఁడను. కావున నీవు నాపై కోపించుట తప్పుగా భావింపను. నన్నుక్షమించి కఠినముగా మాటలాడకుము. వత్సా! నిన్నుసంతోషపెట్టుటకై నేను నాప్రతిజ్ఞఁజెడకొట్టుకొనరాదు. కొంతకాలము సహనముతోనుండుము. మంచికాలమురాగలదు. కష్టములెన్నఁడును కాపురముండవుసుమీ' అనిపలికెను అందులకు భీముఁడు మిగులసిగ్గుజెంది యన్నగారి పాదరాజీవములకు నమస్కరించి క్షమింపుమనివేడగా యుధిష్ఠిరుండు నట్లుచేసెను. అచిరకాలములోనే వారివనవాసము పూర్తియై కష్టకాలమెల్లఁ దీర భారతమహాయుద్ధమున విజయముగాంచి సుఖంబుండిరి. కావున శాంతమే సర్వకార్యముల సాధింప సమర్థమైనది దానికై యెల్లరునుఁ బ్రయత్నింపవలయును.

కం॥ తిన్నగబలుకుము పెద్దల
మన్నింపుము వారితోడ మాటాడకుమీ

క్రన్నన సుఖంబుచేకురు
నన్నా! శాంతంబు నూ మహత్త్వముఁగూర్చున్‌॥

4. జన్మభూమి.

'జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరీయసీ' యనుపెద్దల సూక్తి చాల గొప్పది. అనగా జనని, జన్మభూమియు స్వర్గము నకన్న మిన్నయని భావము. ప్రతి మనుజుఁడును తన యూరు, తన దేశము, అనిచెప్పినిక్ జన్మభూమియందు తల్లివలె ప్రీతికలిగియుండవలయును. మహనీయులు, గొప్ప విద్వాంసులు, గొప్పచక్రవర్తులు, గొప్పశాస్త్రవేత్తలు మున్నగువారియందలి మాహాత్మ్యములకు నిధానమైన మనహిందూదేశమున జన్మించినవాఁడెవ్వఁడు తన జన్మభూమిపై యభిమానముఁగలిగి తానందు జన్మించినందుల కెంతయు ధన్యుఁడనని గర్వింపకుండును ఆర్యవిజ్ఞానమునకు తావలమైన యీ హిందూదేశము మన మాతృభూమియగుటకు మనమెంతో పుణ్యముజేసినారమని భావింపవలయును. పశుపక్ష్యాదులు సహితము వానిపుట్టింట విశ్వాసముఁజూపును. ఇందులకొక చిన్నకథను నుడివెదను.

పూర్వ మొకప్పుడు కాశీదేశమున నొక బోయవాఁడుండెను. అతఁడు విషదిగ్ధబాణములఁగైకొని మృగములఁ జంపుటకు సమీపముననున్న యరణ్యములకేగెను. ఒక చోట

నొకానొక జింకల కదుపునుఁజూచి యందొకదానిపై నొక బాణమేసెను. కాని యది గుఱితప్పి యొక గొప్ప వృక్షము నకు గ్రుచ్చికొనెను. విషదిగ్ధబాణమగుటచే నా వృక్షము శీఘ్రకాలములోనే యాకులు, కాయలు మొదలగునవియ న్నియు రాలి యదియు నేలఁగూలెను. అట్టి దశయందు నా వృక్షమునందొక చిలుక వాసముచేయుచుండెను. ఆ చిలుక యా చెట్టునందేపుట్టి పెఱుగుటంజేసి యదియే తన జన్మభూమి యగుట దానిని విడువనొల్లకుండెను. అంత పక్షులభాష నెఱింగిన బ్రాహ్మణుఁడొకండు సమీపించి 'ఓచిలుకా! నీవేల యీవృక్షమెండి నేలరాలినదైనను నాశ్రయించుకొని విడువకు న్నావు. పక్షులు వాసము చేయుటకు తగిన యాకులు, కాయలు, పండ్లు మొదలగునవి యేవియు నిందులేవు. పత్ర పుష్పఫలనికాయ నిబిడితంబులును ప్రచ్ఛాయ విలసితంబులు మహీరుహము లెన్నియో గలవు. దీనినిపీడి మఱియొకదానినిఁ జేరుము' అని బోధించెను.

అందులకా కీరము 'ద్విజవరా! ఈమహావృక్షమునందే నా జననీజనకులు వాసముఁజేసియుండిరి. ఇందే వారునన్నుగని యుటనే నన్నెక్కుడు గారాబముగఁ గాపాడుచుండిరి. నే నార్జించిన జ్ఞానమంతయు నిటనుండియే. నన్నీవృక్షమునుండి వెడలి మఱియొకదాని నాశ్రయింపబొమ్మని యేలయుపదేశిం చెదరు. పత్రపుష్పఫలభరితమై యున్నపుడు నన్నీ శాఖ రక్షించి

నాజీవములఁ గాపాడినది. ఇప్పుడే నెట్లిద్దాని విడువఁగలను'? అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అంత బ్రాహ్మణవేషముననున్న యింద్రుఁడు చాలసంతోషించి యాశుకమునొక వరము వేడుకొనుమనెను. ఆచిలుకయు నావృక్షము తిరుగ యథాపూర్వము జీవింపఁగోరఁగా నింద్రుండు నట్లె వరమొసంగెను. తత్క్షణమే యెండి నేలరాలిన యాచెట్టు పునరుజ్జీవితమై యథాప్రకారము పత్రపుష్పఫలభరితంబై కన్నులపండువయగుచు నరణ్యమున కంతయు శోభం గూర్చుచుండెను.

పశ్వాదులకే యిట్టి యభిమానము జన్మభూమిపైఁ గలిగియుండ నిఁక మానవులమగు మనకుఁ జెప్పనేల? కావున ప్రతి మనుజుఁడును దాని జన్మభూమిపై యభిమానముంచి ప్రేమించుట కర్తవ్యము.

కం॥ జనయిత్రి, జన్మభూమియు,
నసయము స్వర్గంబుకన్న నధికతరములే
యనుట, మనజన్మభూమినిఁ
గనవలె భక్తి ప్రపూర్ణగౌరవబుద్ధిన్ ॥

5. దయ

ఒకానొకప్పుడు రంతిదేవుఁడను పేరుగల రాజొకఁడుండెను. అతని తండ్రిపేరు సంకృతి. రంతిదేవుఁడు బీదలకెల్లఁ గావలసిన ధనమును, ఆహారమునెల్లప్పుడొసంగుచుండెను. ఆ

కారణముచే జనులందరాతని చాలమంచిరాజని శ్లాఘించుచుం డిరి. అతఁడు తనకుఁగలదంతయు నాకొన్నవారికొసంగుటచే కొన్నిసమయముల నతఁడు, తనకుటుంబమువారు నుపవసింప వలసివచ్చుచుండెను.

ఒకప్పుడు రంతిదేవుఁడు తన తోడివారితో పెక్కుదిన ములన్నములేక యుపవసింప వలసివచ్చెను. వారాకలిచే చాల బాధపడుచుండిరి. ఏవఁడో పుణ్యాత్ముఁడు సాధువులగు రంతిదేవాదుల స్థితిగమనించి కొంత యాహారము, పాలు, పండ్లు, నెయ్యి, కొంచెము గోధుమపిండి, మఱియు కొంచెము నీరునుఁదెచ్చియిచ్చెను. ఆకొన్న రంతిదేవుని బృందమంతయు భుజింప సంసిద్ధంబయ్యెను. అత్తరి నొకబ్రాహ్మణుఁడతిథిగా వచ్చి యాకలిగానున్నదనియు తనకెద్దేని కొంచెమాహారమొ సంగుడనియు వారిని యాచించెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడునుఁ గడుపారభుజించి తనదారినిఁబోయెను.

పిమ్మట రంతిదేవుఁడు మిగిలినయాహారమును తనవారి కందఱకును సమముగాపంచెను. వారందఱును తమ తమ భాగమును భుజింప మొదలిడిరి తత్క్షణమే యొకశూద్రుఁడు వచ్చి తనకుంగొంచెమన్నమిడుఁడని వేడుకొనెను. రంతిదేవుఁడు తనకున్న యాహారములో కొంచెము మాత్రము శూద్రుని కర్పించి వానిసంతృప్తిపఱచి పంపెను. ఇఁక చాల కొంచమే యాహారము మిగిలియుండెను, రంతిదేవుఁడు దానినే పుచ్చు

కొసఁబోఁగా నొక బోయవాఁడు కుక్కలతో నేతెంచి కొంచెమన్నము వేఁడెను. వెంటనే రంతిదేవుఁడు తాఁదినఁబోవుచున్న దాని నాతనికిని, కుక్కలకు నొసంగిపంపెను. తుదకా దయాశాలికొక్క గిన్నెడు నీరుమాత్రము శేషించియుండెను. రంతిదేవుఁడా గిన్నెడు నీటినే పుచ్చుకొన సంసిద్ధుఁడు కాఁగా నింతలో నొక యస్పృశ్యుఁడేతెంచి 'స్వామీ! దప్పిచేఁ జాల డస్సియున్నాను. కొంచెము నీరుపోయుఁడు' అని ప్రార్థించెను. అంత నా కరుణామయుండగు రంతిదేవుఁడు, పాపము! తాఁ ద్రాగఁ బోయిన గిన్నెడు నీటినిఁ గూడ నా దప్పిఁగొన్న యస్పృశ్యునికి దోసిటఁ బోసి మిగుల సంతోషముతో 'నాకిఁక నాకలి దప్పులు లేవు. ఆ పరమాత్ముఁడు బీదలగు వారి బాధలను, దుఃఖముల నెల్ల నేను పంచికొనునట్లు చేసి వారల సుఖవంతులఁ జేయఁ జాలునట్లు నన్ననుగ్రహించుఁగాత! అయ్యదియే నాకు పరమానందదాయకము' అని నుడివెను.

ఆహా చూచితిరా! రంతిదేవుని దివ్యచారిత్రము. జాతిభేదముఁ బాటింపక బ్రాహ్మణుఁడుగాని, శూద్రుఁడుగాని యస్పృశ్యుఁడుగాని మఱియెవ్వఁడైనను బాధపడుచున్నపుడాతనికి సహాయముఁ జేయవలయునను సద్బుద్ధి మనలకుఁ బోధముఁ జేయుచున్నాఁడు. మన మందఱను సమానముగాఁ బ్రేమింపవలయును. ధనవంతుఁడైనను, పేదయైనను, ఏజాతివాఁడైనను నొక్కటిగా నెంచి వారెద్దియైన సాయముగోరిన యెడల వారిని

మన సోదరులవలె భావించి సహాయము చేయవలయును.

కం॥ ధనికుఁడు నిర్ధని మఱి బ్రా
హ్మణుఁడును, శూద్రుఁడును మాల యని యెంచగరా
దనయము నెట్టిఁడైయైనఁ
గనవలె సోదరులభంగి కలది యొసఁగుచున్ ॥

6. క్షమాశీలము.

మహారాజగు ధృతరాష్ట్రునకు సద్గుణసంపన్నుఁడగు విదురుఁడను సోదరుఁడు గలఁడు. అతడు భక్తాగ్రేసరుఁడై ధర్మాచరణమునందే యెల్లపుడును ప్రవర్తించుచుండెను. ధృతరాష్ట్రునకు దుర్మార్గుఁడైన పుత్రుఁడొకఁడుండెను. అతని పేరు దుర్యోధనుఁడు. అతఁడు తన తమ్ములైన పాండవులతోఁ గలహించుచు వారిని ద్వేషించి, వారిరాజ్యమునంతయు నపహరించి యడవులకుఁ బారఁదోలెను. అత్తఱి ధృతరాష్ట్రుండు తమ్ముఁడగు విదురునిఁ బిలిచి కర్తవ్యముఁ దెలియఁ జెప్పుమనెను. అందులకు విదురుఁడు, 'అన్నా! దుర్యోధనుని పాండవులతో సంధి చేసికొనుమనుము. వారల రాజ్యభాగమును తిరుగ వారలకొసంగి, తం పరివారముతోడ క్షమాపణ వేడికొనుమని నుడువుమ'న ధృతరాష్ట్రుఁడు తన కుమారుని దూషించు

టచేఁ దమ్మునిపై కోపగించి, యెన్నియో యసత్యవచనములఁ బల్కి యచ్చోటువిడిచిపోయెను. విదురుఁడు మాత్రము కోపముఁబూనక పాండవుల నరణ్యమధ్యమునఁ జేరి జరిగినది చెప్పి, వారిని సన్మార్గమునసే మెలగుడని బోధించుచు వారితో సుఖముగానుండెను.

కొంతకాలమునకు విదురుఁడు భవనమున లేమింగని ధృతరాష్ట్రుఁడు తనతమ్మునిపై కినుకఁబూని నందులకు విచార పడెను. తన దూతయగు సంజయునిఁబిలచి 'సంజయా! నా తమ్ముఁడు విదురుఁడెచటనైన జీవించియున్నచో వెదకి తో డ్కొనిరమ్ము. అతఁడు నాయెడ నెప్పుడును కోపగించి యెఱుగఁడు. నావలన నతడిలువిడచిపోయెనని నాకు చాల విచారముగానున్నది. పొమ్ము! తోడ్కొనిరమ్ము' అనిపనిచెను.

సంజయుఁడును పాండవులున్న యరణ్యమున కేఁగి యటపాండవులతో సుఖముగాఁ గాలక్షేపముఁ జేయుచున్న విదు రునిఁగనెను. విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రుని యపరాధము క్షమించి తిరుగ హస్తినాపురమునకువచ్చునని యతఁడు తలఁపలేదు. అరణ్యమునను పాండవులు విదురుని చాలమర్యాదగాఁ జూచు చుండిరి. అపుడు సంజయుఁడు సమీపించి, తమ రాజగు ధృతరాష్ట్రుని క్షమించి తనతోడ తిరిగి హస్తినాపట్టణమునకు రమ్మని బతిమాలుకొనెను.

ఆతరుణమున విదురుఁడు కోపమొందెనా? పట్టణము నకు సంజయునివెంటఁబోఁ దిరస్కరించెనా? లేదు. తత్క్షణ మందేబయలుదేరి హస్తినఁజేరి, యన్నను సమీపించి 'మహా రాజా! నీవు నాకన్నవు, పెద్దవాఁడవు. నీపై నా కేలాటికోప మును లేదు. నిన్నుఁజూడవలయునని బెంగచే నిచటికివచ్చితిని. మన పాండవులు కష్టము లనుభవించుచున్నారని మాత్రము వ్యసనపడితిని. నీకుమారులును నాకుఁబ్రియులే నాకువారిపై ద్వేషములేదు.' అని వినయమునఁబల్కి తన కాతనిపై యేలాటి కినుకయు లేదని వెల్లడిపఱచెను.

అట్లే పాండవులును తమరాజ్యమునుఁబొందిన పిమ్మట ధృతరాష్ట్రునెడ ప్రవర్తించిరి. వారుమహారాజునెడ నిర్దయులై యుండిరా? లేదు. ఇంచుమించు వత్సరములాతని యాజ్ఞను శిరసావహించిరి. ఆతని నెల్లవేళల గమనించి సదా యుప చరించుచుఁ జాల ప్రీతితో గౌరవించుచుండిరి. పాండవాగ్ర జుఁడగు యుధిష్ఠిరుఁడు తమ్ములతోఁ దామా ధృతరాష్ట్రుఁడు పుత్రవియోగముచే దుఃఖించుచున్నందున నాతని కేలాటి దుఃఖ ముఁబొరయకుండునట్లు సంతోషముగ వారియెడ బ్రవర్తింప వలయునని చెప్పెను. తమ్ములును ధర్మరాజువచనము లాలకించి యటులే ధృతరాష్ట్రుని యెడల నెక్కుడు భక్తిశ్రద్ధలుగలిగి యుపచరించుచుండిరి. కాని భీముడు మాత్రము సహింపరాని మాటలచే రాజునొత్తిపొడుచుచు నేయుండెను. ధర్మరాజాజ్ఞ

నులు వానినెల్లవేళల నివారించుచుండిరి. భీముని ప్రవర్తనచే రాజు మిగుల విసిగి రాజ్యమువీడి యరణ్యములకేఁగ బయలు దేరెను. కాని యుధిష్ఠిరుఁడు రాజును మిగుల ప్రేమించి, యడ్డపడి 'తండ్రీ! నీవడవులకేగఁజనదు. పోయెదవేని నేనును వెంబడింతును. నిన్నెడబాయక యుపచరించుచు నీదుఃఖము బాపసిశ్చయించుకొంటిని. అరణ్యములకుఁబోఁదగద'ని వారించెను.

ధర్మరాజుచూపిన యాదరభావముచే ధృతరాష్ట్రుఁడా తని తన పుత్రునివలెఁ జూచుచుండెను. కావున మనమెల్లఱ మును మనకపకారముచేసినవారిని సహితము క్షమించి వారి యెడ నేలాటిద్వేషమును లేకుండవలయును. మనసునొచ్చు నట్లు మాటాడక, కోపములేక నెమ్మదిగాఁ బ్రీతిగా మాటాడ వలయును.

కం॥ అపకారం బొనరించిన
నెపమెన్నక వారితోడ నెమ్మది మాటల్
కృపఁబల్కి క్షమించుటచే
నుపమింపగరాని కీర్తి నొందునెవండేఁ ॥

7. భ్రాతృప్రేమ I.

రామలక్ష్మణులిరువురును నన్నదమ్ములని మీకందఱకు

నుఁ దెలియును కదా! శ్రీరాముఁ డడవుల కేఁగు నపుడతనితో లక్ష్మణుఁడు సరిగి యన్న నిదురించుచున్న సమయమున మేల్కొని కావలియుండెను. అతఁడు శ్రీరాముని మిక్కిలి ప్రేమించి యతనికిఁగావలసిన యుపచారముల నెల్లఁ జేయుచుం డెను. అన్నకు భాగమీయక యే తానెన్నడు నెట్టి రుచ్యమైన పదార్థము నేని సేవింపడు. వారరణ్యమందుండునపుడు సీతా రాములకు పర్ణశాల నిర్మించి వారి నెన్నోవిధముల సేవించు చుండెను,

శ్రీరాముఁడు మాయలేడిని వెంబడించి పోవుచు సీతను గమనింప లక్ష్మణుని నియోగించెను. అప్పుడతఁడామె యెడ నెంత భక్తితోనుండెను? ఆ మాయలమారియైన రాక్షసుని కంఠధ్వనిచే మోసపోయి సీతాదేవి లక్ష్మణునితో రామునకు సహాయార్థము తత్క్షణ మరుగుమని యాజ్ఞాపింపఁగా నామె మాటమీరలేక యొంటిగ విడచి యేఁగవలసివచ్చెను,

దుష్టుఁడైన రావణుఁడు సీతనెత్తికొనిపోయినపుడామెను వెదకుటకై లక్ష్మణుఁడు శ్రీరామునితో నెన్నియో ప్రదేశము లకేఁగి యాతనికి సాయపడుచుండెను. భార్యావియోగముచే క్రుంగి కృశించియున్న యన్ననోదార్చుచు లక్ష్మణుఁడెంతయో యుపచరించుచుండెను.

శ్రీరాముఁడును తమ్మునిపై మిక్కిలి ప్రేమ కలిగియుం

డెను. ఇంద్రజిత్తుతోఁ బోరాడునపుడు లక్ష్మణుఁడు మూర్ఛిల్లగా శ్రీరామునికి దుఃఖమినుమడించెను. తమ్మునిపైఁగల ప్రేమను వెలిబుచ్చుచు 'సోదరా! పెక్కు కష్టములకోర్చి నాతోడ నరణ్యములకీవెటుల వచ్చితివో, యటుల నేనును నీతోడ పరలోకమునకువచ్చెదను. నినువిడచి నేనొక్క నిముసమైన నీభువినిఁ బ్రతుకఁజాలను.' అని సకరుణముగ విలపించెను. పిమ్మట లక్ష్మణుఁడు మూర్ఛఁదేరి సజీవుఁడుకాగా శ్రీరామునికిఁ గలిగిన సంతోషమున కంతములేదు. అపుడు తమ్మునితో 'హా! తమ్ముడా! దేశముకాని దేశమందైనను స్నేహితుల సంపాదించుకొనవచ్చును కాని యెచ్చటను సోదరుఁడు మాత్రము దొరకడుగా!' యని కౌగిలించికొని యానంద బాష్పముల రాల్చెను.

లక్ష్మణుఁడును తుదివఱకన్నయెడల విశ్వాసముతో నుండెను. తన జీవితముకన్న నన్నగారి కీర్తియే యెక్కువని భావించుచుండెను. ఒకప్పుడు శ్రీరాముఁడు యమునితో నేకాంతమున సంభాషించుచు నెట్టివానినైనను లోనికి రానీయనని యు, నట్లొకవేళ నేరైనవచ్చినచో వారిని సంహరింతుననియుఁ బ్రతిజ్ఞఁజేసి ద్వారమునకడ లక్ష్మణునుంచియుండెను. అత్తఱి పరమ కోపనుండగు దుర్వాసుఁడేతెంచి శ్రీరామునిఁజూడవలయునని లోనికి పోనుంకించెను. లక్ష్మణుఁడామునీశ్వరునితో 'స్వామీ! శ్రీరాముడు రహస్యకార్యపరతంత్రుఁడై యున్నవాఁడు.

ఆతనితో మాట్లాడుటకు కొంతతడవు వేచియుండుడు. త్వరలో రాఁగలఁడు' అని వినయముగా నుడివెను. దుర్వాసుఁడు మిగుల కోపించి యిక్ష్వాకుకులంబంతయు నాశమగునట్లు శపింతు'నని పల్కెను. అందుకు లక్ష్మణుఁడు వారించి, వంశనాశనముకన్న తననాశమేవరమని యెంచి రామనృతిదండన పాలగుట చక్కఁగఁదెలిసియు మునిశాపమునకు వెఱచి లోనికేఁగి శ్రీరామునికి, మునివృత్తాంతంబుఁ దెలియఁజేసెను. సత్యసంధుండగు శ్రీరాముఁడును లక్ష్మణుని దండార్హునిఁజేయ, నతఁడు సరయూనదినిఁబడి ప్రాణములఁబాసెను. అప్పుడు భాతృవియోగముచే శ్రీరాముఁడు మిగుల పొగిలి యచిరకాలములో నతఁడును భూలోకమునువీడి వైకుంఠమునకేఁగి యట తమ్ములతోడను భార్యతోడను సుఖముండెను.

మనమెల్లరమును వారివలెనే మనసోదరులయెడఁ బ్రేమనెఱపుచుండవలయును.

కం॥ అరయన్ స్నేహితులను నెం
దరనే గాంచంగనగును ధారుణిలోనన్
తరమా గాంచంగను సో
దరులెందును, భ్రాతృదయను, తరమెనుతింపన్ ॥

8. భ్రాతృప్రేమ II.

పంచపాండవులకథ మీకెల్లఱకుఁ దెలియును. భీమార్జున నకులసహదేవులు నలుగురును వారియన్నయగు యుధిష్ఠిరునిఁగౌరవముగఁ దండ్రివలె భావించుచుండిరి. దుర్యోధనుఁడు 'యుధిష్ఠిరుని పక్షముఁజేరకుఁడని భీమార్జునాదుల బోధింపగా వారేమి ప్రత్యుత్తరమిచ్చిరి.? 'దుర్యోధనా! నీవట్లుచెప్పుట తగదు. యుధిష్ఠిరుఁడు మాకందఱకు జ్యేష్ఠుఁడు తండ్రివంటివాడు. మాప్రాణములన్నియు వానిపై నాధారపడియున్నవి మేము సోదరులమెల్లర మొక్కటియే. మమ్ము వేఱుచేయ యత్నింపకుము' అని నుడివిరి.

మఱియు దుర్యోధనుఁడు తనతండ్రినిఁ బురిగొల్పి యుధిష్ఠిరుని యడవులకేఁగునట్లు చేసినపుడాతని సోదరులతని నొంటిగనంపిరా? లేదు. వారందఱు నన్నగారితో నడవులకేఁగి వారికష్టమును పంచికొనిరి. ఆతనికై వారు ధనమార్జించిరి అంతులకా యుధిష్ఠిరుండును వారిని మిక్కిలి ప్రీతితోఁ బ్రేమించుచుండెను.

పాండవులందరును మరణించినపిదప దేవతలు యుధిష్ఠిరునిఁ బరీక్షింపఁగోరి యాతని స్వర్గమునకుఁ దోడ్కొనిపోయి యచట వాసముఁజేయుమనిరి. అప్పుడాతఁడేమని వారలతోఁ జెప్పెను', 'అమరులారా! మీకొకనమస్కారము. ఇటునా

సోదరులు కానరారే? వారెచటనున్నారో అది నరకమైనను స్వర్గమైననుసరియే వారితోడనుండగోరెద. నన్నటకు గొని పొంము' అనికదా వేడుకొనెను.

అంత నొక దేవదూత యుధిష్ఠిరుని దేదీప్యమాన తేజో విలసితంబగు స్వర్గమునుండి మిగుల భయంకరంబును కీటకావృతంబును, గాఢాంధకార పరివృతంబునగు నరకంబునకుం గొనిపోయెను. యుధిష్ఠిరుఁడా దూత తన్నచ్చటికిఁదెచ్చుట కెంతయుఁగోపించి 'ఇదియేమిస్థలము? నన్నిటకేలదెచ్చితివి'? అని పృచ్ఛించెను. దేవదూతయు 'ఓరాజాధిరాజా! యుధిష్ఠిరా దేవతల యాజ్ఞచొప్పున నిన్నిఁతదనుకఁ దోడ్కొని వచ్చితిని ఈ స్థలము నచ్చనిచోఁదిరుగ నాతోడరము' అనెను యుధిష్ఠిరుండు తన తమ్ములచ్చోనుండురని తలంపఁడయ్యె. మఱియు వారచటనుండఁదగరనియే యతని నమ్మకము. తమ్ములఁగానక విచారించుచు నచ్చోటు విడచి తిరుగ దూతతోఁబో యత్నించెను. ఇంతలో 'ఓ యుధిష్ఠిరా! నిలుము, నిలుము, నిన్ను జూడ మాకత్యంతానందము గలుగుచున్నది. కొంచెముకాల మిటనుండుము. నీరాకచే మా బాధలన్నియు శమించుచున్నవి' అని దీనాలాపములు నల్దిశలనుండి వినవచ్చెను.

యుధిష్ఠిరుండును కంఠధ్వనిచే గుర్తించి 'మీరెవ్వరు? ఎచటనున్నారు'? అనెను. వెంటనే 'నేనుకర్ణుఁడ, నేను భీముఁడ, నేనర్జునుఁడ, నేనకులుఁడ, నేసహదేవుఁడ, నేభీష్ముఁడనని

సకరుణముగా నాతని చుట్టును శబ్దించెను. అంతయుధిష్ఠిరుండా దేవదూతంగాంచి 'నీవెవ్వరి దూతవో వారియొద్దకుఁబొమ్ము. నేనిచట నా తమ్ముల నోదార్చుచు సుఖముగా నుండుదునని వారితో నుడువుము' అని చెప్పిపంపెను.

అప్పుడొక యాశ్చర్యము కలిగెను. గాఢాంధకారముగాను, మిగుల కఠినముగను, కీటకావృతంబుగనుండిన ఆ దేశమంతయుమారి తత్క్షణమే దివ్యసౌరభమిళితంబును, మందమారుతయుతంబును, కడురమ్యంబునైన స్థలమాయెను. దేవతలెల్లరు మఱల కనబడిరి. యుధిష్ఠిరుఁడు తనకిట్లు సంభవించుటకుఁగారణమేమని వారిఁబృచ్ఛింప నందులకు వారాతని శోధింపఁబన్నిన స్వప్నమువంటి మాయయని చెప్పి వారినందఱిని స్వర్గమునకుఁదోడ్కొనిపోయిరి. అచ్చట నాసోదరులెల్లరు నొకటిగా కలసి సుఖముగానుండిరి.

కం॥ తెలిసికొని యాచరింపఁగ
వలయుఁ భువి ధర్మజాది భ్రాతృప్రేమల్ ।
కలదే సుఖంబు భాగ్యం
బులున్న, సోదరుఁడులేక భోగములెన్నేఁ ।

9. విధేయత. I.

పూర్వము యయాతి యను మహారాజుండెను. అతఁడు

పాపకృత్యములచే వ్యాధిపీడితుఁడై యకాలముననే వృద్ధుఁడయ్యెను, వెండ్రుకలు నెరయుటచేతను, ముఖమున ముడుతలు పడుటచేతనుఁ, దా నిచ్చవచ్చినరీతి మెలంగుచు సుఖమనుభవింపలేకుండెను. తన దుష్కృతములకెల్లఁదానే పశ్చాత్తాపమునొందుచు చాల దుఃఖించుచుండెను. ఒక బ్రాహ్మణుఁడంత నారాజును సమీపించి యాతని దీనావస్థ నెఱింగి 'మహారాజా! ఏలచింతించెదవు? నీకుమారులలో నెవ్వఁడేని నీవార్ధక్యమునుఁ బుచ్చుకొనుచో నీవాతని యౌవన మనుభవింపవచ్చును. అట్లు నీకు యౌవనమొసంగు కుమారుఁడవ్వల వేయేండ్లు తిరుగ సంపూర్ణ యౌవనమున నలరుచు శాశ్వతమైన కీర్తిని, పూర్ణాయువును, సుపుత్రావాప్తిని బడసి సుఖించును. కావున నీపుత్రులలో నెవ్వనినైన వేడుకొనుము'. అని నుడివి తనదారినిఁదాఁబోయెను.

యయాతికి నైదుగురు పుత్రులు. మొదట తన జ్యే కుమారుఁడైన యదువును సమీపించి 'కుమారా! నాకు యౌవన మనుభవింపవలయునని కోరికగలదు. నీవు నావార్ధక్యమును వేయి సంవత్సరములవఱకుఁగైకొనుము. పిమ్మట నేను తిరుగ నీ యౌవనము నీకిత్తును. శుభము నీకుఁజేకూరు' ననగా యదువందుల కియ్యకొనక, తక్కిన పుత్రులనడుగఁ దండ్రికిఁ జెప్పెను. అంత నతఁడు రెండవ కుమారుని తుర్వసువను వానినడుగఁగా నతఁడును నంగీకరింపలేదు. అటులే ద్రుహ్యువు

అణువు అను వారును తండ్రిమనోరథము నీడేర్పక తిరస్క-రించి యవిధేయులైరి.

పిమ్మట తన యనుంగు కుమారుఁడగు పురువను వానిఁజేరి వాని నట్లె పృచ్ఛించెను. వెంటనే పురువుతండ్రిపలుకులకడ్డుచెప్పక విధేయతతో 'నట్లచేసెద'నని తోడ్తోవృద్ధుఁడయ్యెను. తండ్రియుఁదత్క్షణమున యువకుఁడై విరాజిల్లెను. యయాతి నూతన యౌవనమున సుఖములనుభవించి రాజ్యము చక్కఁగా పాలించి యజ్ఞ యాగాదుల నాచరించి దేవతలఁ దృప్తిపఱచెను. క్రమముగా వేయి సంవత్సరములును గడచెను. అంత నా యయాతి పురువునుఁబిలచి 'అర్భకా! నీవు నాయెడచూపిన విధేయత కెంతయు సంతసించితి. నీ యౌవనమును మఱలగైకొనుము. నేనిక వానప్రస్థాశ్రమము స్వీకరించెద' నని వాత్సల్యంబునఁ గౌగిలించుకొనెను.

మఱల యయాతి వృద్ధుఁడును, పురువుయువకుఁడునైరి మహారాజు పురువును సింహాస నారూఢునిగావింప నెంచెను. మంత్రిముఖ్యులు, పురోహితులు మున్నగు వారందఱోవచ్చి 'జ్యేష్ఠునివీడి కనిష్ఠునికిఁ బట్టముఁగట్టుట న్యాయముకాద'ని వచించిరి. అందులకారాజు వారితో నిట్లుచెప్పెను. 'వినుడు, నాయాజ్ఞను నా కుమారులు క్రమముగా తిరస్కరించి పెడచెవినిఁబెట్టిరి. గాన తిరస్కరణము సేయువాఁడు పుత్త్రుఁడెట్లగును. జననీ జనకులు, పెద్దలునగువారియెడ వినయవిధేయతలఁజూపివారి క్షేమముగోరువాఁడే నిజమైన పుత్త్రుఁడు. జ్యేష్ఠులు నలుగురును నామాట వినరైరి. పురువొక్కఁడే

నా మాట ప్రకారము విధేయతతో నడచు చున్నవాఁడు. కావున నేను వానికే రాజ్యము నొసంగఁదలంచితిని'. అంత వారును హృష్టచిత్తులై యద్దాని కంగీకరించిరి. కావున పెద్దలు చెప్పినట్లుచేయుచు వారిని సంతుష్టపఱచినచో మనకు శుభము గలుగును.

కం॥ పెద్దలవాక్యము వినుచును
ముద్దుగ నటుచేయుచుండి మురియకయున్నన్
సిద్ధంబాయువు కీర్తియు
నద్దానంగలుగు శాశ్వతానందంబుల్ ॥

10. విధేయత.

దశరథ మహారాజునకు శ్రీరామచంద్రుఁడు జ్యేష్ఠ పుత్త్రుఁడు. శ్రీరాముఁడనిన తండ్రికిఁ బ్రాణముతో సమానము. రామచంద్రునకు యుక్తవయసు రాగానే యతని సింహాసనారూఢుంగావించి, తానానందింపఁగోరి, మంత్రులతోఁదగు నేర్పాటులగావింప నాజ్ఞాపించెను. అత్తఱి కలుషితమైన కైక తన పుత్త్రుఁడగు భరతుఁడు రాజుకావలయునను దురాశ చే భర్తను రెండు వరములఁగోరెను. అవియేవన శ్రీరాముఁడు పదునాలుగేండ్లడవులకేఁగుట, భరతుఁడు పట్టాభిషిక్తుఁడగుట. ఈ వాక్యములవినగానే దశరథుఁడు రామచంద్రా! యని విల

పించి మూర్ఛిల్లెను. శ్రీరాముఁడచ్చటికేఁగి తండ్రి యవస్థఁ జూచి కైకనుఁ గారణమెఱింగింపఁగోరెను. అపుడు కైక రామునితో 'నిజముగ నీవు నీతండ్రి యాజ్ఞను నిర్వహించెద వని చెప్పినచో నేను కారణముఁ దెలిపెద'ననెను. అంత శ్రీరాముఁడు కైకతో 'జననీ! యోగ్యుఁడైన కుమారునకు తండ్రి యాజ్ఞ యనుల్లంఘనీయముకదా! నాతండ్రికై నా ప్రాణముల నైన నిత్తును. అగ్నినురుకమన్న నురికెద. సముద్రమున దుము కమన్నను దుమికెద. విషము భక్షింపుమన్నను భక్షించెదను. నిశ్చయముగ నెట్టిదైనను నాతండ్రియాజ్ఞ నెరవేర్తు. విషాద కారణమునుఁ దెలియఁజేయుము' అని వేడికొనెను.

పిమ్మట కైక తాఁగోరిన రెండు వరములను తెలియఁ జేసెను. శ్రీరాముఁడా వార్త వినినతోడనే యామెతో 'తల్లీ! అట్లే నాతండ్రియాజ్ఞ పరిపాలించెదను. నేడే యడవులకేఁ గెద'నని చెప్పి నిజజననీ సదనంబున కరుదెంచి యామెకు విన్న వింప నామె యాతని నడవులకుఁబోవారించెను. కాని విధే యుఁడైన శ్రీరాముఁడాపెకెన్ని యోభంగుల తానడవులకుఁ దండ్రియాజ్ఞ నెఱవేర్పఁబోవలయుననియు, నట్లు చేయనిచో మహాపాతకము వాటిల్లుననియు నోదార్చి, తనవెంట నడవుల కేతెంచెదననగా, తండ్రిగారి యుపచారమునకై యింటనేయుం డుటకు శ్రేయమని నుడివి యామె యాశీస్సులఁగైకొని సీతా లక్ష్మణ సహితుఁడై యరణ్యములకేఁగెను. పదునాలుగేండ్ల

దవులలోఁగడపి పిమ్మట వేలకొలది వత్సరములు రాజ్యమఖండ
ముగ నేలి నిర్నిద్రంబైన కీర్తిఁగాంచెను. పితృవాక్య పరి
పాలనమున శ్రీరాము నెన్నియే మఱియొకని చెప్పవలయును.
కాళిదాసుఁడును 'ఆజ్ఞా గురూణాం హ్యవిచారణీయా' యని
నుడివెనుగదా. గురువులయాజ్ఞ విచారింపఁగాదు. వెంటనే
దాని ప్రకార మాచరింప వలయుననియే దాని యర్థము.
అయ్యదియే కర్తవ్యము.

కం॥ ధారుణి గురువుల యాజ్ఞల
నారయఁగావలదు, దానసొముప్పుల్, దా
వారాంనిధివోలెను గం
భీరుండై యాచరింప వెసశుభదమగున్ ॥

11. శరణాగత రక్షణము.

పెక్కు సంవత్సరములకు పూర్వము శిబి యను చక్ర
వర్తి పాలించుచుండెను. అతఁడు ప్రజలనందఱిని కడు గారా
బముతో బిడ్డలవలెఁ గాపాడుచుండెను. పశుపక్ష్యాదులు సహి
తమాతనిచేఁ బ్రీతితోఁ బోషింపఁబడుచుండెడివి. ఒక నాఁడారాజు
సింహాసనమునఁ గూర్చుండియున్నతఱి యొకానొక పావురము
కొండొక డేగచే తఱుమఁబడుచు భీతిచే నాతని యొడిచేరి
మనుజభాషణములతో తన్నురక్షింపశరణుఁ జొచ్చెను. శిబియు

వల్లెయని దానిని భయముడుగునట్లు శరీరముపై నిమురుచుండ నింతలో డేగయునేతెంచి కోపముతో మనుజోత్తముల 'రాజా! నా కాహారమగు నీపావురమును రక్షించుట నీకు తగదు. నోటి ముందటికూడు తీసిన వాఁడవగుదువు. విడువుము' అనెను. మానవులమాదిరి మాటాడుచున్న యీ రెండు పక్షులవాక్యములాలకించి యొకింత తడవు కర్తవ్యతామూఢుండై చక్కగ విచారించి శరణుఁజొచ్చిన పావురమును రక్షింప నిశ్చయించి డేగతో 'ఈ పావురమునకు బదులు నీకు కావలసిన మాంసాశనము వేఱొండిచ్చెదను. పావురమును తప్ప మరెద్దియేనొసంగెద, కోరుకొనుము.' అనగా నా డేగయు నాతని శరీరము నుండి యీ పావురమంత తూనికగల మాంసమును గోరెను. శిబి యందులకొప్పుకొనెను. వెంటనే యొక త్రాసుఁదెప్పించి యొక తట్టలో నాపావురమునునిచి, మఱొకట నిజమాంసముఁ గోసియుంచెను. పావురమున్నతట్ట వ్రాలియుండెను. క్రమముగా తనమాంసమునంతయు నాతట్టలో వేయుచుండెను. తట్టలు రెండును సమముగావయ్యె. అంత నాతడే యాతట్టయందుఁ గూర్చుండెను. క్షణమే తట్టలు సరిగా తూగెను.

అత్తఱి యామాయడేగ యదృశ్యమయ్యె. పావురము రక్షింపఁబడియె. శిబియు నాశ్చర్యపడి నా పావురవృత్తాంతమడుగ నది యిట్లు చెప్పందొడంగె. 'ఓమహారాజా! నేనగ్ని దేవుఁడ నా డేగ దేవేంద్రుఁడు. మేము మీ రాజధర్మమును

శరణాగత రక్షణమును పరీక్షింపఁ గోరి యీ వేషములఁ దాల్చి యిటు కావించితిమి. నిజముగ నీవు చాల మహనీయుఁడవు. నీ ధర్మము వలనను నా ప్రాణముల రక్షించితివి. నీ గాయము లన్నియు నచిర కాలముననే మాని నీకు దివ్యశరీరము గలుగుఁగాత. శాశ్వతమైన కీర్తియు, ధీరోదాత్తులగు పుత్రులును కలుగుఁగాక' యని దీవించి యంతర్ధానమయ్యెను. శిబియు నపరిమితానందభరితుఁడై సుఖంబుగ రాజ్యమేలి శాశ్వత కీర్తిం గడించెను. కావున మనమును శరణుఁ జొచ్చినవారిని రక్షింపవలయును. అదియే గొప్పధర్మము.

కం॥ ధరణిఁ ధర్మములన్నిట
శరణాగతరక్షణంబు సారపుధర్మం
బరయఁగ, దానికి సమమగు
గురుధర్మంబొండు లేదు గురుసూక్తులలోఁ ॥

12. సహనము I.

చాల కాలమునకు మున్ను కుశికుఁడను రాజొకఁడుండెను. చ్యవనుఁడను మహర్షి, క్షత్రియకులంబువలన బ్రాహ్మణులకుఁ జేటు వాటిల్లునని తెలిసి, తత్కులంబు నాశంబుఁ గావింప నెంచి కుశికునిఁ జూడవచ్చెను. రాజదంపతులు లెద్దని దోషముఁ గావించినంగాని వారి నేమియుఁ జేయ శక్యము గాకుండెను.

అందుకై వారియెడ నేదియైన నేరముమోపి శపింప నెంచి రాజ మందిరముఁజొచ్చెను.

చ్యవనుఁడు రాగానే రాజు తనభార్యతో నెదురునడచి సగౌరవముగా నా మహర్షినిఁ దోడ్కొనివచ్చి 'స్వామీ! మేమిరువురము ను మీదాసులము. మీసేవఁజేయ సంసిద్ధులము మాారాజ్యమైనను మీకుంగావలయునేని గైకొండు. మీకేమి కావలయునో సెలవిండు' అని వేడిరి. చ్యవనుండును వారితో 'రాజదంపతులారా! నేనొక వ్రతముంబూనెద. మీరాజ్య మును, భాగ్యమును నాకువలదు. మీరిరువురును నావ్రత కాలమున నాకుపచారము సేయుచుండవలయును'. అని చెప్పెను. అంతులకు వారత్యంతముహర్షించి 'వల్లె' యని యామునిపుంగవుని రాజభవనమునకుంగొంపోయి యొక రమ్య మగు స్థలముఁజూపి యటవిశ్రమింపఁగోరిరి. కాని యాముని యాకలిగానున్నదని తెలుపగా వారాతనికిరుచ్యంబులైన యాహారములను, పానీయములనుఁ గొనివచ్చి సమర్పింప నాతఁడును భుజించెను.

పిమ్మట 'నిద్రపోవలయు'నని వచించి యటనున్న నొక పాన్పుపై పరుండగా నారాజదంపతులు మునీశ్వరుసమీపము నఁగూర్చుండిరి. చ్యవనుఁడు వారితోఁదన్ను మేల్కొలుప రాదనియు తాను నిద్రనుండిలేచుపర్యంతము వేచియుండి పాద సంవాహనంబాచరింప వలయుననియు నాజ్ఞాపించెను.

దంపతులు మునివాక్యముల చొప్పున రాత్రియంతయు మేల్కాంచి యుపచరించుచుండిరి. వేకువయైనను నిద్రమే ల్కొనక యాచ్యవనమహర్షి యిరువదియొక్కదివసంబులు వరుసగా నొక ప్రక్కకైనను చలింపక నిదురించెను. అంత నతండు మేల్కాంచి వారితోనేమియు మాటా డక భవనంబునుండి వెలికినడచెను. కుశికుఁడు, తన భార్యయు క్షుత్పిపాసాపీడితులయ్యు నామునీశ్వరుని వెంబడింప, కొంత సేపటికాతఁడు తనయోగప్రభావంబున నదృశ్యుండయ్యెను.

అంత నా దంపతులు చాల విచారముతో మహర్షి నెల్లెడల వెదకుచు, నెందునుఁగానక, తదాయత్తచిత్తులై తిరుగ రాజభవనముం జేరిరి. అచ్చోతొల్లింటివలె, నా ఋషిసత్తముఁడు మఱొక ప్రక్కకు మఱలి పాన్పుపై శయనించియుండెను. మఱల నాదంపతులాతనికి పాదములొత్తుచు మేల్కొని వేచి యుండిరి. మఱి యిరువదియొక్క దినముల కామహర్షి నిద్ర నుండి మేల్కొని 'నేను స్నానముఁ జేయవలయు, నాకు తల యంటుడని యాజ్ఞాపింపగనే వారతఁడు కోరినట్లు చాలసేపు సుగంధితైలములచే నభ్యంజనముగావించి స్నానగృహమునకుఁ దోడ్కొనిపోవ నటనాతఁడు తిరుగ మాయమయ్యెను. కుశి కుఁడును తన భార్యతో ఋషిని వెదకుచురాగా నాతఁడు రాజసింహాసనముపైఁ గూర్చుండియుండెను. అంత వారాతనికి దివ్యములైన యాహారములఁగొనివచ్చి సమర్పించిరి. వాని

నెల్ల నాతఁడు దహించి నాశనముఁజేసి రాజునకుఁ గోపముఁ గల్గింపయత్నించెను. కాని కుశికుఁడేమాత్రమును చలింపక యాతని రేయింబవళ్ళు సేవఁజేయుచుండెను.

కం॥ సహనము పాపౌఘవిపిన
దహన సమర్థంబగు ఘన దావానలమౌ ।
నిహితము శుభమద్ధానక ।
సహినహి ప్రతిదానికిలను, నరులకు హితమౌ॥

13. సహనము II.

పిమ్మట నాచ్యవనుఁడు రాజుతో 'కుశికా! నేఁగోరిన చోటికి నన్నొకరథమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి నీవును నీభార్యయు నీడ్చుకొనిపోవలయు' ననగా కుశికుండు 'చిత్తము లేయొన ర్చెద' మని యొకగొప్పరథమునుఁదెచ్చి యందాతని నుపవిష్టుంజేసి తానొకప్రక్కను, భార్యయొక ప్రక్కను రథంబునకు కట్టుకొని చ్యవనునికి తమ్ముఁదోల నొక తీక్ష్ణాగ్రమైన యంకుశముసనందిచ్చెను.

అంతి చ్యవనుఁడు 'మీరు తిన్నగా రథమును లాగవలయును. నాకేమాత్రమాయాసము కలుగరాదు. మీ ప్రజలందఱు మీరు రథము నీడ్చుచుండఁజూడవలయును. నేను వారల కందఱకును రత్నములను ధనమును నా యిష్టప్రకా

రము దానముఁ జేయవలయును. నెమ్మదిగా రథముపోనిండు' అనెను. వెంటనే యారాజు తన భృత్యులనంపి కోశాగార మందలి ధనమంతయుఁ దెచ్చి మహర్షి వశముఁ జేయ నాజ్ఞాపించెను. రాజదంపతులు రథమును లాగుచుండిరి. ప్రజలును, ప్రధానులును తమ రాజునకు సంభవించిన దశకై ఖిన్నులై రథము వెంట నడచుచుండిరి.

చ్యవనుఁడా దంపతుల సంకుశముతో పొడుచుచుఁ దోలుచుండెనుగాని శరీరములందు గాయములయి, వానినుండి రక్తము స్రవించుచున్నను, క్షుత్పిపాసలచేతను శ్రమచేతను చాల బాధపడుచుండియు వారా మహర్షికి సేవఁజేయుట కేమాత్రము వెనుతీయక యతిసహనముతో రథము నీడ్చుచుండిరి. అప్పటికా చ్యవనుఁడు కరుణించి రథంబునిలిపి డిగ్గి, రాజదంపతుల రథబంధములనుండి విముక్తులఁ జేసి చిఱునగవుతో 'దంపతులారా! మీరు చాల గొప్ప గుణముగలవారు. మీ సహనశీలమునకు మెచ్చి నేనొక వరమొసంగెద' నని యనుగ్రహించుచు వారిమేనులెల్ల నిముర నా గాయములు మాని ఆకలియు శ్రమమునులేక యథాపూర్వముండిరి. వారిని మఱునాడు తన్నుఁ జూడుడని యాజ్ఞాపించిపంపెను. ఆ రాజదంపతులును దేదీప్యమాన తేజోవిరాజితులై భువి నవతరించిన యమరులోయనఁ బ్రజలచే ననుమానింపఁబడుచుండిరి. అందఱును వారినిఁగని చాల సంతోషించుచుండిరి.

మఱునాఁడా రాజదంపతులు పూర్వోక్తమౌ మహర్షి నిర్దేశించిన స్థలమునకు రాఁగా నచ్చట దివ్యములైన భవనంబులును, రమ్యములైన పుష్ప ఫలములును మున్నగు రమణీయ వస్తుజాలమంతయుఁ గనవచ్చెను. శ్రవణపేయమగు గానామృతమున విలసిల్లు గీతములును, వైదిక మంత్రములును వినవచ్చెను. అది యంతయు కలయో మాయయో యని వితర్కించుచు, నిజముగ దేవలోకమా యనియు సంశయించుచుండఁ జ్యవనుఁడు పొడసూపి తత్క్షణమే యదృశ్యుండయ్యెను. తోడ్తోనా రమణీయ వస్తుప్రపంచమంతయు మటుమాయమాయెను. కుశికుఁడద్దాని కేమేని చెదరెనా? లేదు తనకట్టి దివ్యదృష్టి నొసంగిన మహనీయుని చ్యవనుని మనమున నత్యంతము ధ్యానించుచుండెను.

పిమ్మట చ్యవనుఁడు ప్రత్యక్షమై వారి పరీక్షాసమయము ముగిసెననియు వారి సహనశీలముచే క్షత్రియ కులమునుఁ గాపాడుకొనిరనియు, వారు సందర్శించిన దివ్యస్థలము స్వర్గమేయనియు, వానినిఁ గనఁజాలిన దివ్యదృష్టి వారికిఁ గానుకగా నొసంగఁబడెననియు దయార్ద్రుఁడై నుడివెను, అంతనా దంపతులు మహర్షి పాదారవిందములకు మ్రొక్కిరి. చ్యవనుఁడును వారినాశీర్వదింప, వారు వారి నెలవుల కేగిరి. కుశికుఁడు చ్యవనానుగృహీతుఁడై తొల్లింటికంటె నధిక తేజస్సత్వశాలియై చక్కఁగ రాజ్యంబునేలుచుండెను. కావున మనమును

మిగుల సహనము గలిగియుండవలయును. అజ్ఞానపాతకములు నశించును. శుభంబొనఁగూడును.

కం॥ క్షమయను సహనము దానఁ
సమకూరుఁ సర్వసిద్ధి సాధులకిలలో
విమలంబగు సుజ్ఞానము
ప్రమోదమ్ముఁ సంఘటిల్లు క్రమముగ దానఁ ॥

14. నమ్రత - శ్రీకృష్ణుడు.

ధర్మరాజొకప్పుడు గొప్ప యాగము నొక దానినిఁ గావింప యత్నించెను. అతని సోదరులు, స్నేహితులు, మంత్రిముఖ్యులు మున్నగువారందఱును సమీపించి కర్తవ్యములఁ గూర్చి ముచ్చటించుచుండిరి. ఆసమయమున జగన్నాయకుఁడైన శ్రీకృష్ణుఁడు స్వయముగ నేతెంచెను. ధర్మజుఁడతని నతి గౌరవమున నాతిథ్యపూజల నలిపి సంప్రీతుఁ జేసి యుచితాసనమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టెను. అత్తరి ప్రజలందఱును మిగుల సంతోషించిరి. యుధిష్ఠిరుండును యాగముఁ జేయ శ్రీకృష్ణుని యనుజ్ఞ గోరెను. ఆ పరంధాముఁడును యాగమవశ్య కర్తవ్యమని నుడివి యనుజ్ఞ నొసంగెను.

బహుపరాక్రమోపేతులైన భీమార్జునాది సోదరులును,

ప్రధానామాత్యులును, శీఘ్రకాలముననే యాగమునకువలయు వస్తుజాలము సిద్ధముఁజేసిరి. దేశదేశములకును బ్రాహ్మణులను క్షత్రియులను, వైశ్యులను, శూద్రులను యాగమునకతిథులుగ నాహ్వానింప ననేక చారులనంపిరి. ఆ దూతలు ననతి కాలంబున దేశమంతయు ధర్మరాజాధ్వరముంగూర్చి వెల్లడిజేసి యందఱి నాహ్వానించిరి.

ధర్మజుని యాగమునకై వేలకొలంది బ్రాహ్మణులును, నానాదేశములనుండి రాజన్యులును వైశ్యులును శూద్రులును విచ్చేసిరి. అప్పుడచ్చోటఁజేరిన ప్రజా సముదాయమునందెల్ల శ్రీకృష్ణుఁడే మహనీయుఁడు. అతనికెనయని చెప్పంగఁదగిన వారెవ్వరును లేరు. అట్టి సర్వాధికుండును, జగన్నియామకుండును, పూజ్యుఁడునగు శ్రీకృష్ణుఁడే స్వయముగ తన నమ్ర స్వభావమును వెలిఁబుచ్చెను. ధర్మజునియధ్వరమున కేతెంచిన బ్రాహ్మణోత్తములనెల్ల చక్కఁగఁ బూజించి స్వయముగ శ్రీకృష్ణుఁడే వారిపాదరాజీవములఁ బ్రక్షాళనముఁగావించి యా పవిత్రోదకము తన శిరంబుపైఁజల్లుకొనెను. ఆహా! ఏమి నమ్రత! పరమాత్మయైన శ్రీకృష్ణుఁడే యటుచేసెనన, నది మనకొఱకే. మనమెల్లరము నాతనివలె సేవఁజేయ సమకట్టవలయునని బోధించుచున్నాఁడు. పరులకు సేవఁజేయుటయే పరమోద్దేశముగా భావించి యహంకార మమకారములవీడి నడచుకొనవలయును. 'పరోపకారః పుణ్యాయ, పాపాయ పరపీడన'

మ్మను సూక్తి యెంతయు స్మరణీయము. పరులకుపకారము చేయుటచేఁ బుణ్యంబును, పీడించుటచేఁ బాపంబును సంభవించును. కావున నెల్లపుడును పరోపకారమునకే పాటుపడవలయును. చూడుడు! మన కందఱకు పత్రములను, పుష్పములను, ఫలములను, ప్రచ్ఛాయల నొసంగి యనేక భంగుల వృక్షములు మేలుసేయుచున్నవి. అటులే మేఘములును మనలకు జీవనమొసఁగి గ్రీష్మసంతప్తజీవాళికి నూష్మ మాన్పి యానందింపఁజేయుచున్నవి. అచేతనములే యిటు పరోపకారము క్రియారూపమున బోధించుచుండ నిక మనమేల యాచరింపకుండుట! పరోపకారము మహనీయుల సహజగుణము. చంద్రుఁడేమి ప్రత్యుపకారము గోరియా లోకమునకంతయు నానందమొదవు వెన్నెలనొసంగుచున్నాఁడు. అది యతని స్వభావము. మనమెల్లరము సదాపరోపకారమునకై యత్నింపవలయును.

క॥ పరపీడనమునఁ బాపము
కరంబు పుణ్యము పరోపకారమునఁ జే
కురునని పెద్దలునుడువుదు
రరయఁబరోపకృతి సహజమగు నార్యులకున్ ।

15. గురుభక్తి - ఉపమన్యువు.

పూర్వము ధౌమ్యుఁడను మహర్షి యనేకమంది శిష్యు

లకువిద్యగఁ జెప్పుచు ప్రఖ్యాతివడసెను. ఉపమన్యువను వటు వొకఁడు ధౌమ్యునాశ్రయించి కడుభక్తితో గురుమూర్తినే దైవముగా భావించి శుశ్రూషలాచరించుచుండెను.

ఒకనాడు ధౌమ్యుఁడు శిష్యుని భక్తిభావము పరిశీలింపఁ దలంచి యాతని బిలచి 'ఉపమన్యూ! నీవింక మధుకరవృత్తిని జీవింపుము.' అని యాజ్ఞ చేసెను. శిష్యుండును 'చిత్తమ'ని నాఁటనుండి యాగ్రామమున ద్విజోత్తముల గృహములయందు మధుకరవృత్తిసల్పుచు కాలము గడపుచుండెను. నానాటికి నుపమన్యువు బలియుచుండెను. గురువతనిఁజూచి 'యుపమన్యూ! నీవిక నేకభుక్తముగ కాలముగడపుము. శరీరము స్థూలమగుచున్నది' యనెను. నాఁటనుండి యాఛాత్రుఁడొకఁ మధ్యాహ్నసమయములందుమాత్రము భుజించుచుండెను. అట్లాచరించినను నుపమన్యువెంతమాత్రము కృశింపలేదు. అదికాంచి ధౌమ్యుఁడాతని నా యేకభుక్తముఁగూడమాని యాలమందలఁ దోలుకొనివచ్చుపనికి నియోగించెను. అతఁడును తద్వృత్తిన వలంబించి గోక్షీరము సేవించుచుండెను. క్షీరపానమున నుపమన్యువు మిపుల పుష్టినొంది విభక్తఘనగాత్రుండును, పీవరుండునయ్యెను. గురువర్యుఁడాతని పీవరునిగా తిలకించి, నాఁటనుండి క్షీరపానముగూడ వారించెను. అందులకాయంతేవాసి 'ప్రసాదమ'ని యా మందలతోలికొని వచ్చుచు దేహధారణమునకై దూడలు త్రాగగా నేలఁబడిన ఫేనమును మాత్రము

భుజించుచుండెను. దాన నతఁడత్యంత పీనుండాయెను. ధౌమ్యుఁ డదియుఁగాంచి ఫేనభోజనము పీనత్వహేతువుగా నెఱింగి దానిని సైతము నివారించెను. ఉపమన్యువు గురువాక్యమును శిరసా వహించి యట్లే నడచుకొనుచు క్షుద్బాధ నర్కక్షీరపానమున వారించుకొనుచుండెను. కొన్నిదినములకే యతి దారుణము నంజేసి యాతనికి కన్నులుపోయి యంధుడయ్యెను. అట్లయ్యు తనవృత్తిని మానకుండెను. ఒకనాడుపమన్యువు గోవులఁ దోలికొనివచ్చుచుండ నంధత్వమున త్రోవగానక యొకపాడు బావిలోపడెను. గోవులుక్రమముగా నిల్లుఁజేరెనుగాని యుపమన్యువు రాడాయెను. అంత నాగురువు శిష్యవత్సలుఁడగుటఁ జేసి యుపమన్యువును వెదక బయలుదేరి 'ఉపమన్యూ! నీ వెచ్చటనున్నావు' అని బిగ్గఱగా నఱచుచుండెను. సమీపమున నంధుఁడైన యాశిష్యుఁడు యెలుఁగు తన గురుమూర్తిదిగా నెఱింగి తత్క్షణమే, 'స్వామీ! గ్రుడ్డివాఁడనై యీ పాడు బావినిఁ బడియున్నాను.' అని బదులుపల్కెను. ధౌమ్యుండా పలుకులవిని యటకేతెంచి శిష్యుని యవస్థకుచింతిల్లి, యాతని నిష్కళంకభక్తికిమెచ్చి, యొక స్తోత్రమును పఠింపనుపదేశించెను. ఉపమన్యువు నట్లాచరింప వెంటనే దేవవైద్యులగు నశ్వినీ దేవతలు ప్రత్యక్షమై యుపమన్యువును వరముగోరికొన గోరిరి. అశ్వినులుపమన్యువు తనకు నేత్రముల నొసంగవేడుకొనునని తలంచిరి. కాని గురుభక్తి పరాయణుఁడగు నతఁడు తొలుత వారలకు నమస్కరించి, 'యశ్వినీ దేవతలారా! నా

నేత్రములటుండనిందు. మాగురువులకొక దంతములేదు. దానిని వారికొసంగుడు.' అని కోరెను. అందులకా దేవతలాతని గురుభక్తికిమెచ్చి యటులేచేసి పిమ్మట నుపమన్యువునకును దివ్యదృష్టినొసంగి యాశీర్వదించి యదృశ్యులైరి. చూపురాగానే యుపమన్యువా బావినుండి పైకివచ్చి గురుమూర్తికి ప్రణమిల్లి 'స్వామీ! మీ యనుగ్రహము' అనెను. ధౌమ్యుండు నాతని గుణగణములకు సంతుష్టాంతరంగుండై తన గృహమునకుందోడ్కొనిపోయి సకల విద్యలనేర్పివానిని మహనీయునిఁజేసెను.

ఆహా! చూచితిరా! గురుమూర్తి కరుణ, గురుభక్తి ఫలితము. పైకి కఠినములుగానున్నను గురువుల యాజ్ఞల మేరకు నడచికొనిన ననేక మేళ్ళుకలుగును. గురువులు శిష్యుల మేలుకొఱకే యిట్లుశాసించు చుందురు. కొండగ్రామువలె పైకి క్రూరముగానున్నను వారికి మనస్సుమాత్రము దయారసోపేతమే. కావున గురువుల వాక్యముల శిరసావహించి నడచుకొనవలయును.

కం॥ కరుణామయ గురుమూర్తుల
చరణాబ్జములన్ భజింప - శాంతముతోడన్
శరణాగత శిష్యులకున్
దరుణమొఱఁగిశుభముఁగూర్తు ? తామైగురువుల్ ॥

16. నీచబుద్ధి.

చాలకాలమునకు పూర్వ మొక్క మునివరేణ్యుఁడు నిరుపమంబగు తపంబాచరించి శాంతస్వభావమే మూర్తీభవించెనా యన్నట్లుండెను. ఆతని యాశ్రమంబున నరణ్యమందలి ఘాతుక మృగములెల్ల నన్యోన్య వైరముంజాలించి స్నేహమున మెలఁగుచు సుఖముగా వసించుచుండెను. ఆ జంతువులలో నొక కుక్క మిక్కిలి భక్తిగలిగి యా మునీశ్వరు నాశ్రయించి సమీపముననే మెలఁగుచుండెను. ఒకనాఁడొక దుప్పి యేలొకో యాకుక్కపై వైరముంబూని కఱవవచ్చెను. అంత నాకుక్క భయపడి ముని చెంతకుఁబఱువిడెను. ఆతఁడు తన తపశ్శక్తిచే నా శునకమునొక బలిష్ఠమైన దుప్పిగాఁజేసెను. కఱవవచ్చిన దుప్పి భయపడి పఱుగెత్తెను. కొంతకాలమునకొక బెబ్బులి వచ్చి మునిచెంతనున్న దుప్పిని బెదరింప, నా ఋషి దానినిఁ గూడనొక శార్దూలముఁగావింప, నా బెబ్బులినిఁ గెలిచి సుఖముండెను. వెంటనే యొక మదపుటేనుగా మునియొద్ద శార్దూలమును హింసింపరాగా నా సంయమి యద్దానిని మఱొక మత్తకరిగాఁజేసి తిరుగ జయము గలుగఁజేసెను. ఆ మత్తకరి యటు సంచరించుచుండ నొక సింహముంజూచి బెదరి లొంగి చెంతకఱుదేర నతఁడద్దానిని మఱియొక సింహముగ జేయ భీతిలేక సగర్వముగఁదిరుగాడుచుండెను. మఱొకనాఁడు శరభమొండు సింహముంగలియఁడాసెను. అంత నది భయపడి మునిసమీప

మున కేఁగెను. అతఁడద్దానిని తిరుగ నొక శరభముంగావించి నిర్భయముగ విహరింపఁజేసెను. అట్లు శరభరూపముఁదాల్చి స్వేచ్ఛమై యడవిం దిరుగుచు నితర జంతువులెల్ల భయంకర మై వర్తించుచుండెను.

అంత నా శరభరూపముననున్న గ్రామసింహము సహజమగు నీచబుద్ధిని 'ఆహా! ఏమి యీ మునియొక్క నేర్పు. నేను భయపడినపుడెల్ల తత్తమవితరీతి నన్నుమార్చి భయము శిగించెను. ఇతర మృగములకును నీతడిట్లు చేయునుగాబోలు. అపుడు నాస్వేచ్ఛకు భంగము కలుగును. ఈ మునిని సంహరించినచో నేనీరూపముననేయుండవచ్చునుగదా!' అని తలపోయుచుండెను. త్రికాలజ్ఞుఁడగు నాఋషిసత్తముఁడు తనదివ్య బోధముచే నీ శ్వానమాలోచించుచుండిన దంతయు నెఱింగి 'ఈ నీచజాతియందుత్పన్నమైన కుక్కకునున్నత పదవి నొసంగ తగదు. కావున తొల్లింటి యట్లుయియ్యది శరభరూపమువీడి కుక్కయేయగుఁగాక' యనగానే తత్క్షణమది కుక్కయయ్యె. కావున నీచకులముసఁబుట్టినవారికి నీచబుద్ధియేయుండును. అధికారమునకు తగినవారిని విచారించి నియోగింపవలయును. నీచబుద్ధిని విడనాడవలయును.

కం॥ శునమగు శరభాకారము
శునకంబునకొసఁగి మాని-శుభమొనగూర్చ

తన నీచబుద్ధి నొల్లక
మునీశ్వరుని చంపనెంచె - మూఢతనకటా ॥

17. సత్యము I.

పూర్వము రంగఁడను చోరుఁడొకఁడుండెను. అతడు చౌర్యమున చాలమేటియై, ఘోరకృత్యముల సల్పుచు తన జీవితముగడుపుచుండెను. పట్టణమున కనతిదూరంబున నరణ్య మధ్యమున నెలవు కల్పించికొని రాత్రిళ్ళు పట్టణమున దొంగి లించుచుండెను. పగలంతయు తప్ప త్రావి రాత్రియటు చౌర్యముచేయుట యతని దినచర్యగానుండెను. ఒకనాడొక సాధుపుంగవుఁడాయూరి కేతెంచెను. జనులందఱు నతని సమీపించి యాతని యుపదేశముంబొంది నిష్కల్మషులై కాలము సత్కార్యములచేఁ గడపుచుసుఖమనుభవించుచుండిరి. దొంగరంగఁడు నా సాధువునుఁ జూచినంతనే యాతని డాసి 'స్వామీ! అతిపాపాత్ముఁడ, నన్నుఁదరింపఁజేయుఁడ'ని సాష్టాంగ ప్రణామంబాచరించి వేడుకొనెను.

అంత సర్వజ్ఞుఁడగు నాసాధువు రంగని నిజవృత్తాంత మంతయు నెఱిఁగియుండిన, నతఁడు వంచనలేక యథార్థముగ, త్రాగుట, హింసించుట, అసత్యమాడుట మున్నగువానిచేనగు తన దిన చర్యను తెలియఁబఱచుచునవియే తనకు ధనార్జనము

నకు సాధనములనియునుడివెను. ఆసాధు వాతని సాధనములలో నొక్కటి తనకు గురుదక్షిణగా నీయఁగోరెను. రంగడువల్లె యన నాసాధువు రంగని 'యసత్యముపల్కుట' యను దానిని తనకు దక్షిణగాఁ గైకొనెను. గురువునకసత్యము నర్పించుటచే నాటగోలె సత్యమునే పల్కుచు చౌర్యము నాచరించుచుండెను. యథా ప్రకారము రంగఁడు చౌర్యము సాగించుచుండ నాతని పట్టుకొనగల మేటి భటుండొక్కండును లేడాయె. అత్తఱి నా యూరి రాజే స్వయముగ చోరవేషముఁబూని రహస్యముగ నిలువెడలి వీధులయందు దొంగను వెదకుచు తిరుగాడుచుండెను. కొంతసేపటికి రంగఁడు తన చౌర్యసాధనములగు కత్తి, గడ్డపార, పగ్గములు మున్నగునవిగొని వచ్చుచుండెను. దొంగవేషముననున్న నా రాజు రంగనిఁగాంచి కలసికొని 'నీవెవరు? నీ తావెద్ది? ఈ యాయుధములేల?' యని యడిగెను. రంగఁడును 'అయ్యా! నేనొక దొంగను. నావృత్తి చౌర్యము. నేనీ సమీపమున నరణ్యముననుందును. నా పేరు రంగఁడు' అని నుడివెను. ఆమాటలవినఁగానే రాజురంగని సామాన్యునిగానెన్నక పరీక్షింపఁగోరి తానొక దొంగనిచెప్పి రంగని నా రాజభవనంబుననే చౌర్యముచేయఁ దోడ్కొనిపోయెను. రాజసౌధమున కావలివాండ్రందఱును తూగుచు నిద్రించుచుండిరి. రంగనికాతఁడు బొక్కసముంజూపి యాధనమపహరించి యిరువురును పంచికొనునట్లు కట్టడిచేసికొనిరి. రంగఁడందులకంగీకరించి గదిలోనికేఁగి యటనున్న ధనరాసు

లంజూచి యాశ్చర్యపడి యెద్దియు నపహరింపవీలులేక గదినంతయు శోధించుచుండ నొక దంతపుపేటికయం దమూల్యములైన వైమురత్నములు కనుల మిరుమిట్లుగొలుపు కాంతులతోఁగనవచ్చెను. కట్టడిఁ జేసికొన్న ప్రకారము వారికాయైన రత్నములు పంపు కుదురమిచే నాతఁడొక దానిని మాత్రమా పేటికయందు రెండవవాఁడు చూచుచుండఁగనే యుంచి నాలుగు రత్నములమాత్రము వెలికిదెచ్చి యిఱువురును సమముగఁ బంచికొని యెవరి త్రోవను వారేగిరి.

18. సత్యము II.

రాజువెంటనే తన దొంగవేషమునువీడి యథా ప్రకారము రాజమందిరముననుండెను. మఱునాఁడుదయమున కావలివారు బొక్కసమున గడచినరాత్రి దొంగతనము జరిగెనని నివేదించిరి. ఆ ప్రభువుకూడ నేమియు నెఱుఁగనివానివలె చౌర్యమునకెంతయు విచారపడి యా దొంగను కనుఁగొన చారులఁబంపెను. నిపుణులగు కొందఱారంగని చోరునిగ నెఱింగి బంధించి రాజుకడకుఁ దెచ్చిరి.

రంగఁడు భయమించుకయు లేక రాజునకు కట్టెదుట నిలుచుండెను. భటులాతని బెదరించుచుండిరి. రాజు దొంగనుఁ జూచి 'ఈ బొక్కసమున దొంగలించినది నీవేనా? ఏమి దొంగ

లించితివి? అధనమెందుదాచితివి?' అని గంభీరముగా ప్రశ్నించెను. అందులకు రంగఁడు తన ముందున్న రాజే తనతో చౌర్యమున సాయపడినవానినిగా నెఱుఁగనేరక 'మహారాజా! నేను దొంగలించినది సత్యము. నాతో నొకఁడు కలసి నిన్న రాత్రి సన్నిమందిరమునకుఁ దోడ్కొనివచ్చి యీ పనికి ప్రేరేచెను. మేమిరువురము నిందలి కనకరాసులను, రజతరాసులంజూచి దొంగలింపనేరక యొకదంతపుపేటికలో నైదు దివ్యరత్నములుండ నందు నొక దానినిమాత్ర మాపేటికయందే యుంచి నాల్గింటిని మేమిరువురమును సమముగా భాగించుకొని మాదారిని మేము పోయితిమి. ఇదంతయు యథార్థము' అని చెప్పెను. రాజు తనలో తాను మిగుల సంతోషించి, యథార్థమరయుసివానివలె నైదవరత్నమందున్న సంగతి విచారింప తన మంత్రిని నియోగించెను. కాని దుర్బుద్ధియగుటచే నామంత్రి యొక సేవకునిఁబంపి యా నైదవ రత్నమును రహస్యముగ తన యింటఁజేర్పఁబంపి యిట రాజుకడ రంగని క్రూర శిక్షణములఁ జూపుచు 'మహారాజా! ఐదవరత్నము లేదు. దొంగయెన్నఁడేని సత్యముపలుకునా! ఈతఁడొక గజదొంగగా కనుపించుచున్నాడు. ఈతని శిక్షింపక యూరక విడువరాదు.

కాని యథార్థమెఱింగిన రాజు తనసేవకుని రహస్యముగ మంత్రి యింటికేఁగి యటరత్నమెద్దేనియున్నచోఁ గొని తెమ్మని పంపెను. ఆభటుఁడును వెంటనే మంత్రిగృహమున

మఱొకనిచే నుఁచబడిన రత్నముంగొని రాజును సమీపించి సభాసదులందఱు చూచుచుండ నా రత్నము మంత్రియింట నుండెనని చెప్పెను.

గుణజ్ఞుఁడైన యా రాజు తత్క్షణమే తన మంత్రిని యా పదవినుండి తొలఁగించెను. రంగని సత్యశీలమునకు మెచ్చి యచ్చెరువొంది యిట్లు సత్యము పల్కు కారణము తెలుపఁ గోరెను. అతఁడును తానొక్క సాధువునకు నసత్యమును గురు దక్షిణగా నొసంగుటచే నది తనది కాదు దానిని స్మరింపనైనఁ దగదని నాటనుండి సత్యమునే పలుకుచుండెననియు నుడివెను. ఆపల్కులకెంతయు సంతసించి రంగనికి వెంటనే తన మంత్రి పదవినిచ్చి సుఖముగ నుండఁగోరెను. అప్పుడా రంగఁడు 'మహారాజా! నేనొక్క యసత్యమును వదలుటచేతనే యీ మంత్రిపదవి లభించె. ఇక దుర్గుణములన్నియు వదలిన నెట్టి యున్నతస్థితి లభించునో' యని వితర్కించి తన మంత్రి కృత్యముల చక్కగ నెరవేర్చుచుండెను. కాని మనము నందు తన గురువునే ధ్యానించుచుండెను.

కొంతకాలమున కా సాధువుకూడ నా పట్టణమున శిష్యుల నరయఁగోరి యేతెంచెను. రంగఁడా వృత్తాంతమెఱింగి తత్క్షణమా గురుని సన్నిధిఁ జేరి ప్రణమిల్లి 'స్వామీ! మీ దాసుఁడ కరుణింపుడు. మీ యనుగ్రహమున నే మంత్రినైతి. మా రాజు

కూడ తమ ధర్మవార్థము వేచియున్నారని ప్రక్కనున్న రాజుఁ జూపెను. ఆరాజును మహానీయునికి మ్రొక్కి యుపదేశ మర్థించెను. ఆ యోగీశ్వరుఁడును నారాజునకును మంత్రికిని సదుపదేశములఁగావించి యాశీర్వదించిపంప వారును సుఖముగా కాలము గడపుచుండిరి. చూచితిరా! సత్యము నిలుపుట వలని ఫలము. సర్వశుభములును సత్యముననే సిద్ధించును. కావుననే పెద్దలు 'సత్యాన్నాస్తిపరోధర్మః' అని ధర్మముల న్నిట సత్యమునకే యగ్రస్థానమొసంగిరి.

కం॥ సత్యము ధర్మములన్నిట
సత్యుత్తమమనియు నుడువునఖిలస్మృతులుఁ
నిత్యమనుష్ఠించినచో
నత్యంత ముదంబుకల్గుసంప్రార్యులిలఁ ॥

---

19. మహానీయుల మహిమము.

పూర్వమిక్ష్వాకు కులంబునఁ బరీక్షిత్తను రాజుండెను. అతనికి నలువురు పుత్రులుండిరి. చిరకాలము వేదోక్త విధుల నాచరించుచు, ధర్మమున రాజ్యమేలి తుదకు తన జ్యేష్ఠ కుమారునికి శలుఁడను వానికిఁబట్టముఁగట్టి తపశ్చర్యకై తాన డవులకేఁగెను.

మహారాజైన శలుఁడును తండ్రివలె ధర్మమార్గమున

నే రాజ్యమేలుచుండెను. ఒక్కనాడాతఁడు రథారూఢుఁడై మృగయావినోదార్థము చెంతనున్న యరణ్యమున కేఁగ నట నొక కృష్ణసారమును చాలదూరము తీసుకొనిపోయెను కాని యది కనఁబడలేదు. అంత సారథి శలునితో 'ఆయుష్మంత! ఇట కనతిదూరంబుననే వామదేవమహర్షి యాశ్రమముగలదు. వారు మహాతపస్సంపన్నులు, మహనీయులు. వారియొద్ద వాయువేగముగల యశ్వములుగలవు. వాని సహాయమున మనమీ కృష్ణసారమునుఁ బడయఁగలమ'ని విన్నవించెను. శలుఁడు వెంటనే యా వామదేవు నాశ్రమమున కేఁగి మునిపుంగవునిడాసి భక్తిమై యతని పాదములకెఱగి, తన కృత్యముఁదెలిపి వాయ్వశ్వముల నర్థించెను. అందులకా తాపసి 'ఆయుష్మంత! నీ కోరినట్లు నా గుఱ్ఱముల నిచ్చెదను. నీకృత్యము దీననెఱవేఁరగలదు. నీపనియైన పిమ్మట నాగుఱ్ఱముల మగుడఁ జేర్చుము' అని నుడివెను. శలుఁడును వల్లెయని యాగుఱ్ఱములతో నా జింకనువెన్నాడి సంహరించి తన పట్టణమున కేఁగెను.

ఒకమాసము గడచెను. శలమహారాజు వామదేవుని యశ్వముల నతనికిఁ జేర్పఁడాయె. వామదేవుండు తన శిష్యుని శలునొద్దకుఁబంపి యశ్వములఁదెమ్మనెను. కాని శలునిచే నవమానితుఁడై యా ఛాత్రుడు తిరిగివచ్చి గురునకా వృత్తాంతము మనవిఁజేసెను, అంత వామదేవుఁడు క్రుద్ధుండై స్వయ

ముగ రాజమందిరమున కేఁగి యారాజును తన గుఱ్ఱములఁదన కిమ్మనెను. శలుఁడంత నామునితో 'వామదేవా! క్షత్రియ యోగ్యంబులైన తురంగంబులు బ్రాహ్మణులకేల? మీకుఁ దగిన వృషభములను, ధేనువులను వేలకొలంది యొసంగెదఁ గైకొనుము. నీ యశ్వముల యాశ నుడుగుము. వానిని నీకీయఁజాలను' అనెను. వామదేవుఁడు తామ్రాక్షుండై శపింప నుద్యుక్తుఁడుకాగా శలుండాతని బాణములచేఁజంప విల్లెక్కుపెట్టి యొక బాణమేయ యత్నించెను. ఆ మహర్షి ప్రభావముచే నాబాణము శలునికుమారునికిఁదగిలెను. మఱల నొక బాణముచే శలుఁడు వామదేవుఁజంపఁబూనె. కాని యాముని మహిమచే నారాజునకు బాహువుస్తంభించెను. ఎటనుండియో యనేక యోధులరుదెంచి శలునిఁజక్కడంచి మాయమైరి.

అంత శలునిభార్య పరమపతివ్రత మునికడకేతెంచి ప్రణమిల్లి వేడుకొనెను. వామదేవుండును కృపాతరంగితాంతఃకరణుండై యామెకొక వరమొసంగెను. ఆసాధ్వియు తన కుమారుని పునరుజ్జీవితుఁజేయఁగోరఁగా మునియట్లుచేసి గుఱ్ఱములఁగొని నిజాశ్రమంబునకరిగెను. కంటిరే, వామదేవుని మహాత్తు. తపశ్శక్తికి మించిన శక్తిలేదు. ఎట్టి యసాధ్యములైన కార్యములనైన తపముచే సాధింప శక్యమగును. మహనీయుల కదియే గొప్పధనము. కావుననే వారిని తపోధనులందురు. నిగ్రహానుగ్రహశక్తి సంపన్నులగు మహనీయులతో

సెన్నందును విరోధింపరాదు. వారియెడ భక్తిశ్రద్ధలఁజూపుచు విధేయతమై మెలంగవలయును.

కం॥ ఉరగంబులవోలె భయం
కరులగుచున్ గురువులుంద్రు-కాపురుషులకున్
సరసుల్ ద్రాక్షా దీక్షా
గురువులునై మించుచుంద్రు-గుణవంతులకున్ ॥

20. అతి సర్వత్ర వర్జయేత్.

పూర్వము ప్రహ్లాద పౌత్రుఁడు బలిచక్రవర్తిముల్లోకముల కధిపతియై దేవతలకెల్ల భయముం గూర్చుచుండెను. భీతులైన దివౌకసులు విష్ణుమూర్తిని శరణుఁజొచ్చిరి. అంత నా శ్రీమహావిష్ణువు వామనావతారముంబూని బలిచక్రవర్తి చెంతకేఁగి మూడడుగులమేర స్థలము తనకుఁ దానముసంగఁ గోరెను. దానముచేయుటయందు బలి కడు ప్రసిద్ధుఁడు. తన గురువులైన శుక్రాచార్యులు యాచనకువచ్చిన వటువు శ్రీమహావిష్ణువేయనియు, మోసమునఁ దన్నుఁ గెలువవచ్చెననియు రానున్నకీడుఁదెల్పినను, మితిమీరి గుర్వాజ్ఞవినక. విష్ణువే స్వయముగ యాచకుఁడైనపుడు తా దాతయగుటకంటె మఱొక యుత్కృష్టకార్యము లోకమున లేదనియెంచి యెద్దియడిగినను దానముఁజేయుట కొడంబడియె.

అంత నామాయా వటువు రెండులోకములను రెండు పాదప్రక్షేపణములచే నాక్రమించి మూడవపాదమునకు తావు లేమి నా బలిని మూడవ పాదముంప స్థలముఁజూపఁగోరెను. అప్పటికిని బలివెనుదీయలేదు. మితిమించి దానముఁజేయ నోడంబడినందులకు శిరమువంచి దానిపై నిడగోరెను. విష్ణుమూర్తియునట్లుజేసి బలినణగఁద్రొక్కి దేవతల సంతషింౘెను. 'అతి'కిపోవుటచేగదా బలి యధోగతిపాలాయె.

రావణాసురుని మనకందఱకును తెలియునుగదా. అతనికి లౌల్యమెక్కుడు. అతడు శివునిగూర్చి ఘోరతపముఁజేసి యనేక వరములఁబడసి స్వర్గములోకమున దేవతలను నానా బాధలఁబెట్టి యటనున్న దివ్యాంగనలనందఱ బందీలఁజేసి తన యంతఃపురముననుంౘెను. వారందఱును చాలక, రావణుఁడతి లౌల్యమున శ్రీరామచంద్రుని భార్యయైన సీతాదేవినిఁగూడ మాయలఁబన్ని యపహరింౘెను. అట్లుచేసి యేమి యనుభవింౘెను, తుదకు శ్రీరామునిచే నిహతుఁడాయెను.

అట్లే దుర్యోధనుండు మిక్కిలి యభిమానియై, తన మానమునకు మితిలేక తనంతటివారును, తన్నుమించినవారు నోరులుండరాదని యెల్లపుడును తన సౌఖ్యమునే గమనింౘుచు సహోదరులును రాజ్యార్హులునగు పాండవుల కపకారముఁ జేయుచుండెను. జగన్నాయకుఁడైన శ్రీకృష్ణుఁడును, వృద్ధుఁ

లైన భీష్మద్రోణాదులు నెన్నియోమార్లు చెప్పినను పాండవుల కుఁగీడుఁ జేయ మానఁడాయెను. వారిరాజ్యమును వారికీయ మన్న నీయఁడు. తన సౌఖ్యమునకు భంగమెన్నఁడును రాఁగూడదని యత్యంతముఁ గోరుచుండెను. బంధువులు, తమ్ములు, నాప్తులు. మున్నగువారెల్ల నశించినను అతిమానముగల దుర్యోధనుఁడు పాండవులతోఁ గలియఁడాయె తుదకాతని గతి యేమయ్యె. తనవారెవ్వరును లేక యొంటిగఁ జిక్కి సంహరింపఁ బడియె. కావున 'అతి' నన్నింట విడువవలయును.

కం॥ అతిదానంబున బలియును
నతిమానంబున సుయోధనావనినాథుఁ
డతి లౌల్యంబున రావణుఁ
డతి కష్టములొందుకతన నతి విడువవలెన్ ।

శ్రీ పద్మావతి ముద్రాక్షరశాల తిరుపతి;—1938.

త్రిలింగ గ్రంథమాల, తిరుపతి.

ప్రకటిత గ్రంథములు.

---

1. శ్రీభక్తసుదర్శనుఁడు:- ఇది దేవీ భాగవతము నందలి ధ్రువసింధూపాఖ్యానము ననుసరించి వ్రాసిన కథ. సులభశైలి. భక్తిరసము. కథమనోహరము. వెల 0—8—0

2. చిట్టినీతికథలు:- చిన్నతరగతులందలి బాలబాలికల కుపయుక్తమగు కథలు. నీతి పద్యములు. వెల 0—6—0

3. శ్రీ స్వామి రామతీర్థ:- దేశ దేశములందును హిందూ మత ప్రాముఖ్యతను బోధించి, తత్వము నుపదేశించిన రామ తీర్థస్వామియొక్క జీవిత చరిత్రము. ఆంధ్రమందిదియే ప్రథమ గ్రంథము. వెల 0—8—0

4. శ్రీ మహాదేవగోవిందరాణడే:- సంఘసేవా పరాయణుఁడు దేశోద్ధారకుఁడునైన మహాదేవ గోవిందరాణడే మహాశయుని జీవిత చరిత్రము. వెల 0—8—0

14292